

Asia Sukututkimukseen liittyvät tekijänoikeudet / luettelo/tietokantasuoja

Hakija Vanhempi konstaapeli T H:n kihlakunnan poliisilaitokselta

Annettu 01.03.2002

Lausuntopyyntö

Vanhempi konstaapeli H:n kihlakunnan poliisilaitokselta (jäljempänä hakija) on 02.10.2001 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa sukututkimusaineistoon liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä.

Lausuntopyynnön liitteenä on seuraava materiaali:

1. kirja "S:n suku", toimittanut ja täydentänyt E, Oy W Ab:n kirjapaino, 1971, kirja sisältää alkusanat, esipuheen, suomen- ja ruotsinkieliset ohjeet kirjan käyttäjälle, luettelon sukututkimuksen päälähteistä, lyhyen selvityksen S:n syntyhistoriasta, noin kaksikymmentä tuhatta (20000) kappaletta S:n sukuun kuuluvien ihmisten henkilötietoja luetteloituna sekä näiden henkilönnimien aakkosellisen hakemiston. Henkilöistä on kerätty luetteloon esimerkiksi seuraavia tietoja: nimi, syntymäaika ja -paikka, ammatti, siviilisääty, puolison nimi. Kirjan alkusivulla on seuraava teksti: "Tämän teoksen käsikirjoitus on laadittu K:n Säätiön aloitteesta ja sen rahoittamana."

2. CD-ROM -levy S 2000, laatinut V; levy sisältää tietokannan, jossa on noin kaksisataakolmekymmentäviisi tuhatta (235000) kappaletta S:n sukuun kuuluvien ihmisten henkilötietoja. Henkilötietoja on mahdollista hakea esimerkiksi henkilön nimen mukaan. Levyyn on painettu vuosiluku 2000.

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

1. Onko K:n teos "S:n suku" tekijänoikeuslain alainen teos/luettelo?
2. Onko V:n tekemässä CD-ROM -levyssä kopioitu K:n teos kokonaisuudessaan tai osia siitä?

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. TekijäL 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Kappaleen valmistamisena pidetään TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan myös teoksen siirtämistä laitteelle, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyysoikeus). Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).

TekijäL 5 §:ssä säädetään kokoomateoksista. Kyseisen lainkohdan mukaan sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teosten osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin.

Teoksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon eli ylitettävä ns. teoskynnys, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia.

Kirjallisten teosten kohdalla teoskynnys on melko alhainen. Kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, muistiot, raportit ja lehtiartikkelit. Myös kokoomateoksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon.

Tekijänoikeussuojaa ei katsota olevan syytä antaa sellaiselle tuotteelle, joka on syntynyt täysin mekaanisen työskentelyn tuloksena tai kopioimalla jo olemassa olevia tuotteita. Ratkaisu teoskynnyn ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen tekijälle eli fyysiselle henkilölle. Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

TekijäL 49 §:n mukaisesta suojasta

TekijäL 49 §:ssä säädetään ns. luettelosuojasta ja tietokantojen erityissuojasta.

TekijäL 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on valmistanut 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

TekijäL:n esitöiden mukaan TekijäL 49 §:n 1 momentin 1. kohdan mukaisen *luettelosuojan* edellytyksenä on yhdisteltyjen tietojen suuri määrä. Suoja on riippumaton sisällön valinnan tai järjestelyn kriteereistä ja mahdollisesta omaperäisyydestä. Luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata tuotteita, jotka eivät ole tekijänoikeudellisessa mielessä teoksia, mutta joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa. Luettelosuojan edellytyksenä on, että työhön on yhdistelty suuri määrä tietoja. (Komiteanmietintö 1953:3, s. 79. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta 1997/10, s. 5 - 6)

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt luettelosuojaa useissa lausunnoissaan. TekijäL 49.1,1 §:n nojalla suojatuiksi on katsottu esimerkiksi puhelinluettelo (tekijänoikeusneuvoston lausunto 1987:16), 200 asiakirjamallin muodostama, tietokonelevykkeelle tallennettu kokonaisuus (lausunto 1996:15), luettelon muodossa esitetyt diaari- ja arkistokaavat (lausunto 2001:4) sekä tilikartta, jossa oli tietoja noin 1.200 tilistä (lausunto 2001:5).

TekijäL 49 §:n 1 momentin 1. kohdan mukainen suoja tulee luettelon, taulukon tms. työn valmistajan hyväksi. Valmistaja on yleensä se henkilö, joka on toimeenpannut luettelon tms. työn kokoamisen ja on siitä taloudellisesti vastuussa. Suoja voi kuulua sekä fyysiselle että juridiselle henkilölle. Käytännössä suuri osa luetteloista kootaan yritysten ja muiden yhteisöjen toimesta, joita on siis pidettävä kokoamiensa luetteloiden valmistajina. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 136 - 137, SOU 1965:25, s. 391)

TekijäL 49 §:n 1 momentin 2. kohdan mukainen *tietokantojen erityissuoja* lisättiin TekijäL:iin lainmuutoksella 250/1998, joka tuli voimaan 15.4.1998. TekijäL saatettiin muutoksella vastaamaan tietokantojen oikeudellisesta suojasta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä (96/9/EY).

Suojattavan tietokannan määritelmä sisältyy direktiivin 96/9/EY 1 artiklan 2. kohtaan. Sen mukaan "tietokannalla tarkoitetaan teosten, tietojen ja muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, joka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy". Direktiivin johdanto-osan 17. kohdan mukaan "tietokannalla tarkoitetaan kaikkia kirjallisia, taiteellisia, musiikillisia tai vastaavia teoskokoelmia tai tekstiä, ääntä, kuvia, lukuja, tosiasiota ja tietoja sisältäviä kokoelmia". TekijäL:n esitöiden mukaan Suomen tekijänoikeuslain 49 §:ää voidaan kuitenkin soveltaa myös tietokantoihin, jotka eivät täytä kaikkia direktiivin 1 artiklan 2. kohdan määritelmän edellytyksiä. (Hallituksen esitys eduskunnalle 1997/170, s. 8 - 9)

Jotta tietokanta saisi suojaa, sen sisällön keräämisen, varmistamisen tai esittämisen on direktiivin mukaan pitänyt edellyttää määrällisesti ja/tai laadullisesti huomattavaa panostusta. Suojan edellyttämä panostus voi muodostua rahoituksesta ja/tai ajan, vaivannäön ja energian käytöstä (direktiivin 96/9/EY johdanto-osa, 41. kohta).

Tietokantojen erityissuoja ei koske sellaisia tietokannan osia, jotka eivät ole laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisia. Suoja ei kohdistu myöskään tietokannan sisältämiin yksittäisiin tietoihin. (Hallituksen esitys eduskunnalle 1997/170, s. 12)

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tietokantojen suojaa useissa lausunnoissaan. TekijäL 49.1,2 §:n nojalla suojatuiksi on katsottu esimerkiksi tietokanta, joka sisälsi tietoja yli 8.000 sävellyksestä ja 10.000 CD-julkaisusta (1999:13), harjututkimuksen yhteydessä syntynyt laaja aineisto (1999:15), lääketieteellisen väestötutkimuksen tuloksena syntynyt tietojen kokoelma (1999:17) sekä englantilaisten jalkapalloliigojen jalkapallo-ottelujen ottelujärjestys (2001:7).

TekijäL 49 §:n 1 momentin 2. kohdan mukainen suoja tulee tietokannan valmistajan hyväksi. Direktiivin 96/9/EY johdanto-osan 41. kohdan mukaan tietokannan valmistajana pidetään henkilöä, jonka aloitteesta ja riskillä investoinnit tehdään.

Tekijänoikeusneuvosto on aikaisemmissa lausunnoissaan katsonut, että sama suojan kohde voi saada suojaa sekä TekijäL 49.1,1 §:n nojalla luettelona tms. työnä että TekijäL 49.1,2 §:n nojalla tietokantana (näin esim. lausunnoissa 2000:9, 2001:7 ja 2001:14). TekijäL 49 §:n mukainen suoja ei ole myöskään este tekijänoikeussuojan saamiselle. Luettelo tai tietokanta voi saada suojaa myös TekijäL 1 §:n nojalla, jos tekijänoikeussuojan yleiset edellytykset täyttyvät.

Luettelo- ja tietokantasuoja on TekijäL 49 §:n 3 momentin mukaan voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin. Suoja päättyy kuitenkin viimeistään, kun työn valmistumisvuodesta on kulunut 15 vuotta. Jos luetteloon tai tietokantaan tehdään muutoksia tai lisäyksiä, voidaan se - tapauskohtaisesti harkiten - katsoa uudeksi luetteloksi tai tietokannaksi, jolle lasketaan oma suoja-aikansa.

Lakia 250/1998 sovelletaan sen voimaantulosäännösten mukaan myös lain 49 §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on valmistettu ennen lain voimaantuloa eli ennen 15.4.1998. Ennen mainittua ajankohtaa valmistetut työt voivat siten olla suojattuja TekijäL 49 §:n nojalla. TekijäL:n esitöissä todetaan, että lainmuutoksen myötä TekijäL 49 §:n mukaisen suojan piiriin tuli töitä, jotka eivät aikaisemmin olleet suojattuja tai joiden suoja oli jo lakannut. (Hallituksen esitys eduskunnalle 1997/170, s. 2)

Ne TekijäL 49 §:ssä tarkoitetut suojan kohteet, jotka on valmistettu 31.12.1982 jälkeen, ovat erityisen voimaantulosäännöksen mukaan suojattuja 1.1.2013 saakka. Ennen lain 250/1998 voimaantuloa tehtyihin toimiin sekä hankittuihin oikeuksiin ja tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnön liitteenä oleva, S:n suku -niminen kirja muodostuu lähinnä luettelon muotoon saatetuista henkilötiedoista. Luettelon pituus on 767 sivua, ja se sisältää noin kaksikymmentä tuhatta kappaletta S:n sukuun kuuluvien ihmisten henkilötietoja. Kyseinen luettelo muodostaa S:n suku -kirjan valtaosan. Kirja sisältää myös muutamia lyhyempiä tekstijaksoja, kuten alkusanat, esipuheen ja ohjeet kirjan käyttäjälle.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että koska S:n suku -kirja muodostuu useista itsenäisistä, erillisistä jaksoista, kutakin näistä jaksoista on tarkasteltava ensin erikseen.

S:n suku -kirjan tekijänoikeussuoja

TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen teoksen, on tekijänoikeus kyseiseen teokseen. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että S:n suku -kirjan alkusivut eli jaksot "Alkusanat", "Esipuhe", "Ohjeita käyttäjälle" ja "Anvisningar för svenskspråkiga läsare" sekä henkilötietojen luettelon jälkeinen jakso " S:n syntyhistoria" yltävät kukin teostasoon ja saavat siten tekijänoikeussuojaa TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuina kirjallisina teoksina.

Tekijänoikeus kyseisiin kirjallisiin teoksiin kuuluu niiden tekijöille. Lausuntopyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan jakson "Alkusanat" on tehnyt H, jakson "Esipuhe" E ja jakson "S:n syntyhistoria" S. Kyseisillä henkilöillä on kullakin tekijänoikeus kirjoittamaansa S:n suku -kirjan jaksoon. Tekijän TekijäL 1 §:n mukaisen yksinoikeuden sisältöä on selvitetty edellä. TekijäL 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Jaksojen "Ohjeita käyttäjälle" ja "Anvisningar för svenskspråkiga läsare" tekijät eivät käy ilmi tekijänoikeusneuvostolle esitetystä materiaalista, joten tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa siihen, kenelle tekijänoikeus mainittuihin kirjan jaksoihin kuuluu. Tekijänoikeusneuvosto katsoo myös, että jakso "Sukututkimuksen lähteet" ei yllä kirjalliselta teokselta edellytettävään teostasoon, joten se jää tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä tarkoitettu V:n laatima CD-ROM -levy "S" ei tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan sisällä S:n suku -kirjan TekijäL 1 §:n mukaisella tekijänoikeudella suojattuja osia (Esipuhe ym.). Se, että S:n suku -kirja on tietyiltä osin tekijänoikeudella suojattu, ei siten ole lausuntopyynnön tapauksessa ongelma, koska mainittuja S:n suku -kirjan osia ei ole sisällytetty V:n laatimaan CD-ROM -levyyn.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa edelleen, että TekijäL 5 §:n mukaan sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teosten osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että S:n suku -kirjaa voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää TekijäL 5 §:ssä tarkoitettuna kirjallisena kokoomateoksena. Tekijänoikeus kokoomateokseen kuuluu sille, joka on valikoinut ja/tai järjestänyt tietyt teokset tai teosten osat kokoomateokseksi. Lausuntopyynnöstä ilmenevien tietojen mukaan tämä henkilö on E, jolle TekijäL 5 §:ssä tarkoitettu oikeus S:n suku -kirjaan siis kuuluu.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että TekijäL 5 §:ssä tarkoitettu oikeus kokoomateokseen ei rajoita tekijänoikeutta kokoomateokseen sisältyviin teoksiin. Täten K:lle kuuluva oikeus S:n suku -kirjaan kokoomateoksena ei rajoita edellä mainittujen tekijöiden oikeuksia heidän kirjoittamiinsa S:n suku -kirjan jaksoihin.

S:n suku -kirjan luettelosuoja

Tekijänoikeusneuvosto toteaa edelleen, että S:n suku -kirja on julkaistu vuonna 1971. Lausuntopyyntöissä tarkoitettu, noin kahdenkymmenen tuhannen S:n sukuun kuuluvan ihmisen henkilötietoja sisältävä luettelo sisältyy mainittuun kirjaan.

TekijäL 49 §:n voimaantulosäännösten mukaan (laki 250/1998) kyseistä lakia sovelletaan myös TekijäL 49 §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on valmistettu ennen lain voimaantuloa eli ennen 15.4.1998. Koska S:n suku -kirja on julkaistu vuonna 1971, sen sisältämä henkilötietojen luettelo on valmistunut viimeistään kyseisenä vuonna tai aikaisemmin. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 49 §:ää voidaan siten lähtökohtaisesti soveltaa myös mainittuun henkilötietojen luetteloon.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa edelleen, että TekijäL 49 §:n mukainen suoja-aika päättyy viimeistään, kun luettelon tms. työn valmistumisvuodesta on kulunut 15 vuotta. Mainituin perustein tekijänoikeusneuvosto toteaa, että S:n suku -kirjaan sisältyvän henkilötietojen luettelon TekijäL 49 §:n 1 momentin 1. kohdan mukainen suoja-aika on päättynyt. Tekijänoikeusneuvosto toteaa myös, että luettelo ei ole valmistusajankohdastaan johtuen koskaan voinut olla TekijäL 49 §:n 1 momentin 2. kohdan mukaisen tietokantasuojan piirissä. Luetteloa voidaan siten TekijäL 49 §:n olematta esteenä vapaasti käyttää esimerkiksi kopioimalla luettelo osaksi toista työtä.

F

Tekijänoikeusneuvosto toteaa myös, että TekijäL 5 §:ssä tarkoitettu tekijänoikeus kokoomateokseen eli lausuntopyyntön tapauksessa K:lle kuuluva oikeus S:n suku -kirjaan kokoomateoksena ei luo K:lle parempaa suojaa kirjaan sisältyvään henkilötietojen luetteloon kuin mitä TekijäL 49 §:ssä on säädetty. (kysymys 1)

Koska TekijäL 49 §:ssä tarkoitettu oikeus S:n suku -kirjan sisältämään henkilötietojen luetteloon ei ole enää voimassa, tekijänoikeusneuvosto toteaa, että luetteloa voidaan vapaasti käyttää ja että sen kopioimiselle osaksi toista työtä ei ole olemassa tekijänoikeudesta johtuvaa estettä. (kysymys 2)

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa, johon ovat osallistuneet Niklas Bruun, Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Päivi Liedes, Valtteri Niiranen, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Jaakko Eskola, Pekka Salomaa, Tiina Ryhänen, Kai Nordberg ja Arto Alaspää.